

Мало је народа на историјској сцени било, скоро да их и нема, који су за тако кратко време доживели такву промену свога положаја, скоро суноврат, као што се то десило српском народу крајем прошлог и почетком овога века. Јер, почетком тога, већ прошлог века српски народ је тријумфално ступио на европску позорницу, као савезник победничких снага, са часним наслеђем рушиоца двеју империја, један од словенских народа који су творили и бранили идеју слободарства и демократије, да би прошавши кроз дилеме и сопствене трагичне поделе, доживео политичка и идеолошка искушења крајем тога века и дочекао злу судбину колективне сатанизације.

Ризикујући да будем превише патетичан рекао бих да је крајем прошлог века српски народ почео да доживљава петочину драму, чак трагедију, од поменуте сатанизације, преко кажњавања, страдања, стигли смо до колективне кривице, а иза тога једино следује – прогон.

Нека будућа историја, ма колико она подмитљива била и од којих победника писана, разјасниће удео светских сила и моћника, али и грешке, као и нечасне намере српских политичара и предводника. Јер народ је увек у свему томе, и у тим грешкама и намерама, подједнако и крив и невин. Најчешће, он је манипулисан од предводника и, често, завођен циљевима који су блиски победницима или онима који политички победи теже. Народ правду, истину и своје аутентичне интересе увек препозна и до краја истера, али само на дугима временским стазама. На кратким релацијама, народ, поготову Срби, бива загрцнут и, лаковоран по природи, лако поводљив. Тек касније сваком додели оно што му и припада: јунацима и часним делима поштовање, издајницима презир и клетву.

Међутим, разматрање и разговор о националним и државним приоритетима, уз све уважавање снага и фактора, односно њихова деловања, тражи, изискује, пре свега, суочавање народа са самим собом: суочавање са сопственим идеалима, стремљењима, заблудама, грешкама, са самим бићем сопственим, његовим снагама, али и латентним немоћима. То могу народи зрели и дуговеки у историјском смислу, а ми Срби то јесмо. Свакако да је то суочавање увек лакше почети са оним што нас краси: храброст и слободарство, морална чврстина и постојаност, дефинисан национални и духовни идентитет, државно-територијални интегритет и сувереност и да не претеремо у даљем набрајању. Све су то препознатљиве вредности које се чувају, богате и развијају више од једног миленијума. Али, то неминовно “али”! Окренемо ли за тренутак наличје нашег памћења остаћемо не само запитани, него и запањени пред бројним питањима и чињењима: докле ће трајати српске поделе и трвења од хришћана и пагана, преко карађорђеваца и обреновићеваца, до четника и партизана, а сада националиста и мондијалиста, а све зачињено ефемерним идеолошким и политичким циљевима, уствари прикривеном борбом за власт и престо? Или незаобилазно, али често затомљивано питање, опет: који је народ побио или прогнао, односно пристао на смрт и прогонство толиких својих владара.

Да их не бројимо и не помињемо. Треба се само свесно суочити и видеће се да их, чак, и памтимо. Посебна аутодеструкција свих јужно-словенских народа је исказана у разарању Југославије. Јер у тој, скоро осам деценија дугој творевини, јединственој држави Југославији, која је једина била успешни заштитник националних бића и идентитета свих народа и националних мањина у њој, скоро од самог конституисања било је присутно разорно дејство плиткоумних националиста, верске нетрпељивости и доказивања “смисла и циља” разједињавања. И то тако непрекидно од уједињења до распада, некад више, некад мање

прикривено, али увек кобно, да би се на крају тријумф показао промашеним и бесмисленим. А сви, ама баш сви народи и националне мањине имали су своје барјактаре, који су сејали зло семе мржње, раздора и разједињења. За то време су и мање сродни народи настављали да живе, ако не у љубави и слози, онда у међусобном уважавању и толеранцији, мотивисани оним што их зближава и даје шансу за напредак и спокојнији живот.

Као да смо остали глуви и презрели поруку хуманистичку и песничку, јер нисмо били “слепи за разлике, а видовити за сличности”. Све ово није лична југоносталгија како се то олако може означити, већ горка прагматична поука и сазнање. Насупрот зрелом прагматизму и неминовним реалитетима у политици и историји, стоји српско митоманство, као трајна одлика и не баш врла карактеристика, чему смо одувек били склони. Оно се креће од политичко-територијалних претензија до српске квази-супериорности у свим дисциплинама, областима и подручјима духа, снаге и способности. Та “јуначења” су најчешће израз нашег митоманско-кафанског менталитета и оне отужне “филозофије” која цвета у паланкама нашег српског духа.

А данас усред кошмара у коме се налазимо, усред претећег суноврата, политичких надгорњавања а и страначких обрачуна, стоје, колективно збуњени и фрустрирани Срби, више апатични, него скстатични, стоји држава и систем економско-политички више у Опстати: као Срби у Србији разградњи него и изградњи, са милион радно дезоријентисаних, да не кажем незапослених људи, усред распада морала и традиционалних вредности, са обиљем подвала и лажи, са пљачкама, техничким и технолошким заостајањем у областима где је то најосетљивије, стоји запуштено село, обесмишљена пољопривредна производња, опустошена поља, стоји пад наталитета – лагано умирање Срба и Србије.

А будемо ли колико-толико реални уочићемо да се то не дешава ни од данас, ни од јуче. Понешто траје и вековима. То српско пропадање тражи одговоре, јер му и корени дубоко леже, на многа питања која такође сежу дубоко у историју и национално трајање. На жалост, често симулирани одговори долазили су онако интонирани како је то одговарало датом политичком или идеолошком тренутку и владајућем естаблишменту, или омеђено нашом кратко-памтећом мисли. Тај дневни, политикантски циљ је најчешће афирмисано слепило, којим је прекривано све претходно, било вредно или безвредно, а проглашавано је да од актуелних властодржаца почиње свет, историја и, малтене, само трајање народа и његове историје. Једино су фреске и епска поезија биле нужни, али и нажалост само декоративни део наше традиције, стваралачког духа и славне прошлости. Јер, понекад се учини да је у Србији једино прошлост била светла и славна, а о садашњости, још мање будућности, да не говоримо.

А ћутало се, боље прећуткивало, да су први Срби, онако масовно предвођени Арсенијем Чарнојевићем са Косова и Метохије отишли још за време велике сеобе 1690. године, да су се Срби у прошлим временима расули од Солуна до Беча и Сент Андреје, од Трста до Темишвара. И да до данас нису сустали у својим сеобама. Више је болна, него горка истина да “сеоба има, смрти нема”. Сада знамо да сеобних Срба има око четири милиона, расутих по свету као дијаспора.

А у земљи, све до најновијих времена, као највитаљнији сој остајали су сељаци. Међутим, ни њима никада није била извесна садашњост, а камоли будућност. Више су гладовали и злопатели се, него што су уживали. Питање је само када им је било горе: у монархији или под комунистима и социјалистима. За њих јо држава марила само када је била у питању војска или порез. Сада су и они окренули леђа држави, ено их од Беча до Париза, од Италије до Немачке и Швајцарске. За хлебом и бољим животом. Зар онда није једноставно рећи: несрећан је народ и тужна судбина народа који у својој земљи не може да пристojно и спокојно живи.

Траже се, опет, одговори ради суочавања, евентуалног народног отрежњења од заблуда, обмана,

па и самообмана. Да ли је и тај дојучерашњи социјализам био још једна српска и словенска заблуда, или још једна пропуштена, неостварена историјска шанса?

Бауљајући, посрћући стигли смо ту где јесмо: у држави смо без граница, народ са танком надом, скоро без наде и будућности. А о власти да и не говоримо. Ни оној од јуче, ни овој од данас.

Застанемо. Прекинемо литераризирање. Има ли излаза, будућности, те српске садашњости и будућности, која би била налик прошлости, да буде светла. Одговори не леже у једној глави. Смогнемо све стваралачке снаге и потенцијале од науке и уметности до примењених знања и рада, марљивог и мотивисаног, у свим областима. Вратимо народу спокојство без хајки, подела и прогона, без безочног терора борбе за власт. Вратимо народу понос, достојанство, мотиве за живот и рад, рађање и неговање деце. Само у земљи јединства и слоге, међусобне толеранције и помирења може се назрети смисао нашег националног и државног трајања, а сада и опстанка.

Јер Срби јесу у Европи, са којом, а не против које ће живети.

Скоро више уплашен него забринут у овом тренутку је онај Србин који муцаво изриче да је сада и национални и државни приоритет, онај који превазилази све – опстанак Срба као народа, опстанак Србије као државе, јединог крова који може да заштити и сачува српски народ пред претећим невременом.

